

Пошукові заходи та експертне забезпечення протидії організованим злочинності

Сергій Пекарський

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки, Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0538-039>, e-mail: psp1271@ukr.net

На підставі чинних правових актів зазначено необхідність здійснення пошукових заходів та експертного забезпечення протидії організованим злочинності. Зазначено, що ефективне здійснення пошукових заходів із метою документування організованої злочинної діяльності та досудове розслідування кримінальних правопорушень можливе за умови експертного забезпечення в межах взаємодії уповноважених суб'єктів.

Ключові слова: кримінальне правопорушення; організована злочинність; пошукова діяльність; досудове розслідування; експертне дослідження; інформаційні технології; експертиза.

Search Activities and Expert Support for Combating Organized Crime

Serhii Pekarskyi

Based on the applicable legal regulations, the author highlights the necessity of search measures and expert support for combating organized crime. It has been stressed that efficient implementation of search measures for organized crime documentation and pre-trial investigation of criminal offenses is possible with expert support within the framework of authorized entities' interaction.

Keywords: criminal offense; organized crime; search activity; pre-trial investigation; expert research; information technologies; forensic examination.

В умовах правового режиму воєнного стану протидія організованим злочинності є актуальним питанням для Національної поліції України, Служби безпеки України та інших суб'єктів, які належать до системи державних органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю [1, ст. 5].

Негативні тенденції, пов'язані з діяльністю колаборантів та зі створенням незаконних збройних або воєнізованих формувань призвели до розповсюдження вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухівки поза контролем. Ст. 260 Кримінального кодексу України визначає підстави притягнення до кримінальної відповідальності особи (осіб) за створення не передбачених

законом воєнізованих або збройних формувань або участь у їх діяльності [2]. Під воєнізованими слід розуміти формування, які мають організаційну структуру військового типу, а саме єдиноначальність, підпорядкованість та дисципліну, і в яких проводиться військова або стройова чи фізична підготовка [2, ст. 260]. Під збройними формуваннями слід розуміти воєнізовані групи, які незаконно мають на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову або іншу зброю [2, ст. 260]. В умовах повномасштабної агресії росії проти України діяльність таких формувань негативно вплинула на загальний рівень злочинності в Україні.

Наведене вище дало нам змогу зазначити дефініцією, згідно з якою ефективно здійснення пошукових заходів із метою документування організованої злочинної діяльності та досудове розслідування злочинів можливе за експертного забезпечення їх розслідування в межах взаємодії уповноважених суб'єктів.

Проведений нами аналіз наукових досліджень дає змогу погодитись з висновком В. Коротаєва про організовану злочинність як про одну із найнебезпечніших форм злочинності [3, ст. 617]. На його думку, результативність діяльності державних органів у сенсі протидії злочинності багато в чому залежить від якісного науково-експертного забезпечення, що досягається за рахунок існування системи суб'єктів судово-експертної діяльності [3, ст. 616].

Практика протидії кримінальним правопорушенням свідчить про латентність та небезпечність організованої злочинної діяльності. Це вимагає від уповноважених суб'єктів здійснювати гласні та негласні пошукові заходи з метою документування організованої злочинної діяльності на підставах, визначених чинними законодавчими актами, які регламентують оперативно-розшукову діяльність [4] та боротьбу з організованою злочинністю [1].

О. Бишовець, М. Погорецький, Д. Сергєєва та інші науковці розглядали питання використання спеціальних знань під час розслідування вбивств, торгівлі людьми, крадіжок, грабежів, розбоїв, контрабанди, бандитизму, терористичних актів тощо [5]. Саме тому згідно з предметом даного дослідження в кримінальних провадженнях щодо організованої злочинної діяльності доцільним є проведення різних судово-медичних та криміналістичних експертиз.

Одночасно використання організованою злочинністю інформаційно-комунікативних технологій ставить перед правоохоронцями нові завдання щодо виявлення, фіксування, дослідження та застосування доказів у кримінальному провадженні.

Доказ, який визначають за використання інформаційних технологій, потребує елек-

тронної ідентифікації. Під електронною ідентифікацією чинним законодавством визначено процес використання ідентифікаційних даних особи в електронній формі, які одночасно визначають фізичну, юридичну особу або уповноваженого представника юридичної особи [6]. Засіб електронної ідентифікації — це матеріальний та/або нематеріальний об'єкт, який містить ідентифікаційні дані особи й використовується для автентифікації особи в інформаційно-комунікаційних системах [6]. Саме тому, якщо злочин учинено з використанням інформаційних технологій, вирішується питання про призначення та проведення комп'ютерно-технічної, телекомунікаційної експертизи тощо.

Наведене вище дає нам змогу констатувати, що згідно з вимогами чинного законодавства [4, ст. 7] у разі виявлення ознак кримінального правопорушення, зокрема щодо організованої злочинної діяльності, оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, у яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України. Відповідно за наявності в оперативного підрозділу, зокрема підрозділу стратегічних розслідувань НПУ, достатньої інформації про підготовку до вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину особами у складі організованої групи або злочинної організації, зібрані матеріали із зафіксованими фактичними даними надаються начальникові слідчого управління ГУНП для планування погоджених дій під час їх реалізації.

Фактичні дані про протиправні діяння членів організованої групи або злочинної організації мають містити відомості про наявність та місцезнаходження доказів, бухгалтерських документів, викрадених або здобутих протиправним шляхом коштів, майна та інших

цінностей. Дані докази в подальшому досліджуються слідчим, який за необхідності призначає проведення експертиз. Зокрема, за використання злочинцями зброї призначається балістична експертиза. Також досліджуються матеріально фіксовані сліди-відображення, слідоутворюючі та слідосприймаючі об'єкти тощо. За необхідності призначаються й проводяться також інші експертні дослідження.

Після внесення відповідних відомостей до ЄРДР керівник органу досудового розслідування забезпечує своєчасне направлення до експертної установи вилучених речовин та об'єктів для проведення судової експертизи [7]. За необхідності керівник органу досудового розслідування порушує клопотання перед керівником експертної установи про вжиття заходів щодо невідкладного проведення судової експертизи та отримання висновку експерта [7].

Після вжиття першочергових дій у межах кримінального провадження плануються

і проводяться подальші слідчі (розшукові), зокрема й негласні слідчі (розшукові) дії, і додаткові експертні дослідження. Оперативний супровід досудового розслідування кримінального провадження щодо організованої злочинної діяльності забезпечує оперативний підрозділ, який під час пошукових заходів у межах оперативно-розшукової справи отримав фактичні дані про злочинну діяльність організованої групи або злочинної організації стали. До того ж зазначаємо, що оперативний супровід досудового розслідування забезпечується з моменту створення слідчо-оперативної групи й до ухвалення судом вироку або постановлення ухвали, які набрали законної сили, або у разі закриття кримінального провадження. Саме тому умовою ефективності документування організованої злочинної діяльності є взаємодія оперативного підрозділу, органу досудового розслідування та експертної установи.

Перелік джерел посилання

1. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 р. № 3341-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text> (дата звернення: 14.09.2024).
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 14.09.2024).
3. Коротаєв В. М. Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України в системі суб'єктів протидії злочинності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 616—619. DOI: 10.32782/2524-0374/2024-4/146 (дата звернення: 14.09.2024).
4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 15.09.2024).
5. Розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. / О. В. Бишовець, М. А. Погорецький, Д. Б. Сергєєва та ін.; за ред. М. А. Погорецького та Д. Б. Сергєєвої. Київ, 2015. 536 с.
6. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#n3> (дата звернення: 14.09.2024).
7. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: затв. наказом МВС України від 07.07.2017 р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text> (дата звернення: 15.09.2024).